

องค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สัก ในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน KNOWLEDGE OF THE UTILIZATION OF TEAK IN THE CONTEXT OF COMMUNITY PRODUCT DESIGN

อภิญญา สาริบุตร^{1*} อุดมศักดิ์ สาริบุตร¹ และเอี่ยมอัมพร เพชรสินจร²
Attama Saributr^{1*}, Udomsak Saributr¹, and Aueamaumporn Phetsinchor²

E-mail: attama.sa@kmitl.ac.th, udomsak.sa@kmitl.ac.th, and aueamaomporn.ph@kmitl.ac.th

¹ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520
Department of Architectural and Design, School of Industrial Education and Technology,
King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok 10520 Thailand
²ส่วนสนับสนุนวิชาการ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520
Academic Support Division, School of Industrial Education and Technology,
King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok 10520 Thailand

*Corresponding Author E-mail: attama.sa@kmitl.ac.th

(Received: September 19, 2021; Revised: November 17, 2021; Accepted: November 27, 2021)

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the utilization process of teak in the context of community product designs and 2) to transfer knowledges on the utilization of teak in the context of community product designs. The researchers used Participatory Action Research Methodology (PAR) and data were collected by using semi-structured interview on the utilization of teak. We collected data by field visiting, observation, and interview with the sample groups. We studied from various documentaries to summarize and analyze the qualitative data in a description. The researchers visited the community in the area of Muang Kao Sub-district, Muang District, Sukhothai Province where is a community that lives around the World Heritage site in the Sukhothai Historical Park. There are many communities that produces products from wood in many communities and varieties of products.

The results of studying were found that government agency wanted to promote the community for having a sustainable career which relying on their own aptitudes. Therefore, we studied and found the samples which can be divided into five groups of the teak products; 1. Teak furniture group, 2. Tree roots furniture group, 3. Wooden Buddha group, 4. Home decoration group, and 5. Souvenir group. However, we can design the products transferring knowledges three product groups of them: teak furniture group, home decoration group, and the souvenir group. Due to the root furniture group and wooden buddha group, they were unable to characterize the materials. Moreover, it also depended on the imagination and craftsman skills. The products that we designed were shoes rack furniture, folding table, and four types of lamps. We set up a forum to transfer the knowledges and concluded that the community must use the teak to the greatest benefit. Because of the most value adding to the local identity, it should be integrated between communities to use other types of products and make them together for adding value.

Keywords: Knowledge; Utilization; Teak wood; Community product design; Sustainability

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน และ 2) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างด้านข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้สัก และเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ศึกษา สังเกต สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และศึกษาจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เพื่อสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนาผู้วิจัยทำการลงพื้นที่ชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่มรดกโลก คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยปรากฏแหล่งชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้หลายกลุ่มชุมชน และหลากหลายผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษา พบว่า หน่วยงานภาครัฐ ต้องการส่งเสริมให้ชุมชนมีอาชีพที่ยั่งยืน โดยอาศัยความถนัดของตนเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษา และพบกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน 5 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก 2. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ 3. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์พระพุทธรูปไม้ 4. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน และ 5. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก แต่ผู้วิจัยสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ 3 กลุ่มผลิตภัณฑ์ คือ ได้แก่ กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน และกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผู้วิจัยออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ คือ เฟอร์นิเจอร์ประเภทชั้นวางรองเท้า โต๊ะพับ และโคมไฟ 4 ชนิด จากนั้นผู้วิจัยจัดทำเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน และสรุปได้ว่า ชุมชนจะต้องนำไม้สักมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพราะคุ้มค่ามากที่สุด ควรเพิ่มเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมถึงควรบูรณาการกันระหว่างชุมชน ในการใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น มาใช้ร่วมกันเพื่อให้ผลิตภัณฑ์เกิดมูลค่าเพิ่ม และเกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: องค์ความรู้; การใช้ประโยชน์; ไม้สัก; ออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน; ความยั่งยืน

1. บทนำ

ไม้สักเป็นไม้ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในอดีตเป็นไม้ที่เป็นสินค้าส่งออก ทำรายได้หลักให้ประเทศ ไม้สักเป็นไม้พื้นเมืองของประเทศไทย ด้วยโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ส่งเสริมการปลูกสักและสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากไม้สักด้านอุตสาหกรรม การลงทุนทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชนบท

การใช้ประโยชน์จากไม้สักอย่างมีความรู้ จะทำให้เกิดความคุ้มค่าในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในการนำไม้สักมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ จะต้องมีความเข้าใจในกระบวนการออกแบบ การนำมาใช้ประโยชน์ การผลิต การกำจัดของเสีย ตลอดจนการใช้งานผลิตภัณฑ์จนหมดอายุของผลิตภัณฑ์อย่างครบวงจร นักออกแบบต้องคำนึงถึงการออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาผลิตภัณฑ์กับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม [1] โดยพิจารณาผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ตลอดวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ซึ่งองค์ความรู้ด้านการจัดการการใช้วัสดุที่มีมูลค่า เช่น ไม้สัก เป็นสิ่งที่นักออกแบบหรือผู้ผลิตจะต้องเข้าใจในองค์ความรู้ในการจัดการวัสดุอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากที่สุด

การใช้ประโยชน์จากวัสดุไม้สักในการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ในการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า มีการแปรรูปอย่างเหมาะสมกับการใช้งาน ลดการสูญเสียการตัดไม้ การผลิตต้องสอดคล้องกับกับความสามารถของผู้ผลิต โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากชุมชนผู้ผลิตไม้สัก ทำชุมชนเกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักได้อย่างยั่งยืน สามารถนำไปพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากทักษะที่ชุมชนมี และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มเติมได้จากรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากท้องตลาดโดยทั่วไป [2] ซึ่งหากชุมชนผู้ผลิตไม่มียุทธศาสตร์ความรู้ในการบริหารจัดการ การใช้งานไม้สักแล้ว จะส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในทางอ้อมได้ การใช้ทรัพยากรอย่างมีความรู้ จะทำให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากร ตั้งแต่การปลูกไม้สัก การตัดไม้ การแปรรูปไม้ การผลิตผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การกำจัดของเสียจากการผลิต การส่งเสริมอาชีพทำให้คนในชุมชนเกิดอาชีพ ซึ่งความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อชุมชนสามารถจัดการความรู้ได้ด้วยตนเองและไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกในการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ [3]

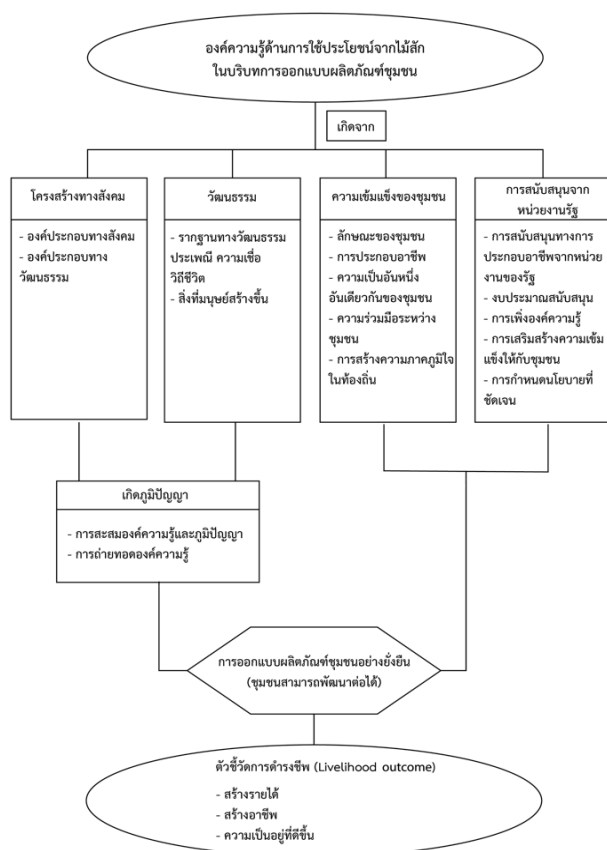
ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เกิดองค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สักในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ สร้างมูลค่าเพิ่มจากการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สัก เพื่อทำให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผ่านชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษากระบวนการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 2.2 เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

3. กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักชุมชนในเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย หน่วยงานภาครัฐ โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดจากแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งกำหนดผู้เข้าร่วมการวิจัยไว้ประมาณ 5-10 คน และอาจเพิ่มหรือลดลงได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักชุมชน ในเขตพื้นที่มรดกโลก ซึ่งเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 8 กลุ่มชุมชน และเลือกตัวแทนจากชุมชน ชุมชนละ 1-2 คน
2. หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 1 หน่วยงาน คือ เทศบาลตำบลเมืองเก่า โดยทางนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเมืองเก่า มอบหมายให้เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเมืองเก่า เป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้วิจัย และกลุ่มชุมชน จำนวน 1 คน

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนในเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย คือ ชุมชนบริเวณโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ด้านข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้สัก ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นในด้านข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักที่จัดจำหน่าย ลักษณะของการรวมกลุ่มชุมชน ลักษณะการผลิต มุมมองในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิต ปัญหาที่ผู้ผลิตพบเจอ หรือประเด็นอื่น ๆ ที่กลุ่มผู้ผลิตต้องการนำเสนอ

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยของโครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) [4] ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในชุมชน ได้มีโอกาสในการระบุปัญหา กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา และตัดสินใจร่วมกันกับผู้วิจัย เพื่อให้ผลการวิจัยมีความเหมาะสมต่อชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด เมื่อผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมการวิจัยซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือและสรุปประเด็นปัญหาร่วมกันแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลทำการศึกษาประเด็นปัญหาในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานไม้สัก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ลักษณะของชุมชนผู้ผลิต ลักษณะผลิตภัณฑ์เดิม ลักษณะการตลาด ปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่สะท้อนจากกลุ่มชุมชน การสนับสนุนชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิจัย ดังนี้

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ด้วยวิธีการลงพื้นที่สำรวจ (Field survey) เพื่อสำรวจพื้นที่ในการศึกษา
2. การเก็บข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากเอกสารหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร หนังสือ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth review) จากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน เพื่อสอบถามข้อมูลเชิงลึก ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ประสบการณ์ ความคิดเห็นส่วนบุคคล ด้วยคำถามปลายเปิด

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลจากการลงพื้นที่ การสัมภาษณ์ การบันทึกข้อความมาวิเคราะห์เนื้อหาและความสัมพันธ์ระหว่างตัวข้อมูลและบริบทต่าง ๆ เพื่ออธิบายความหมายของข้อค้นพบ ในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา

6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การส่งเสริมอาชีพเพื่อความยั่งยืนของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี และรองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ผลการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนรอบเขตพื้นที่มรดกโลกหลายชุมชน เป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้สัก นโยบายของเทศบาล คือ ต้องการให้ชุมชนมีอาชีพที่ยั่งยืน มีรายได้เลี้ยงครอบครัว หรือมีอาชีพเสริมซึ่งชาวบ้านมีการประกอบอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมความยั่งยืนให้แก่ชุมชนโดยรอบเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย เทศบาลต้องการให้ชุมชนใช้ความถนัดของแต่ละชุมชน สร้างสรรค์อาชีพขึ้น หนึ่งในนั้นคือ การส่งเสริมอาชีพโดยใช้ไม้สักในการประกอบอาชีพ และต้องการให้อาชีพนั้นสามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

รูปที่ 2 การลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับหน่วยงานภาครัฐ

6.2 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจชุมชนโดยรอบเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย โดยการให้ความอนุเคราะห์การประสานงานจากเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเมืองเก่า ในการลงพื้นที่ พบว่า ชุมชนโดยรอบเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัยหลายกลุ่ม มีการรวมตัวและจดทะเบียนสหกรณ์ บางกลุ่มประกอบอาชีพกันในหมู่บ้าน แต่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ หรือมีการทำเพียงคนเดียว ตามวิถีชีวิตดั้งเดิม ซึ่งแต่ละกลุ่มอาศัยความชำนาญของตนเองในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับไม้สักที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักบริเวณโดยรอบเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัยที่ผู้วิจัยพบ มีทั้งหมด 8 กลุ่ม และผู้วิจัยได้ทำการเชิญเข้าร่วมโครงการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม และได้รับอนุญาตจากชุมชนผู้ผลิต ซึ่งการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม ผู้เข้าร่วมการวิจัยสามารถเข้าร่วมหรือปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา ตามความประสงค์ที่จะเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้เป็น 5 กลุ่มผู้ผลิต ดังนี้ 1. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก 2. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ 3. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์พระพุทธรูปไม้ 4. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน และ 5. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

รูปที่ 3 การลงพื้นที่สำรวจลักษณะผลิตภัณฑ์จากไม้สักเดิม

6.3 ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ไม้สักในการออกแบบผลิตภัณฑ์ในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผู้วิจัยทำการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับวัสดุที่กลุ่มผู้ผลิตนำมาใช้ถึงที่มาของวัสดุ ลักษณะของไม้สักที่นำมาใช้ในการผลิต ลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต โดยผู้วิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ไม้ที่นำมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นไม้สัก และแหล่งกำเนิดไม้จากผลิตภัณฑ์อื่น เป็นวัสดุมาจากกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ซึ่งประมวลไม้สักจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) จากนั้นชาวบ้านในกลุ่มผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น ๆ จะซื้อชิ้นส่วนไม้ที่เหลือจากการแปรรูปไม้สักเป็นเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก มาใช้ประโยชน์ต่อ แต่กลุ่มที่มีวัสดุที่แตกต่าง คือ กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ ซึ่งที่มาของวัสดุเกิดจากชาวบ้านในพื้นที่เกษตรกรรมปรับพื้นที่ เช่น พื้นที่นา พื้นที่สวน และพบต่อไม้ หรือรากไม้ ชาวบ้านจะขุดขึ้นมา และขายต่อให้กับกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ เพื่อนำไปผลิตเฟอร์นิเจอร์ แต่เนื่องจากรากไม้ที่ได้ จะไม่สามารถกำหนดขนาดและรูปร่างได้ และกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์พระพุทธรูปไม้ ที่ลูกค้าจะเป็นผู้จัดหาวัสดุสดมาให้กับกลุ่มผู้ผลิต ในการแปรรูปต่อไป ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลผลิตภัณฑ์ไม้สักจากกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักชุมชน ในเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย

ลำดับ	กลุ่มผลิตภัณฑ์	ลักษณะของการรวมกลุ่ม	ลักษณะวัสดุที่ใช้	แหล่งที่มาของวัสดุ	ลักษณะการผลิตและการแปรรูปวัสดุ
1.	เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก	จัดตั้งเป็นสหกรณ์	ไม้ท่อนชนิดต่าง ๆ เช่น ไม้สัก ไม้ยางพารา เป็นต้น ขนาดตามที่ต้องการ	การประมูลจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.)	การผลิตในระบบอุตสาหกรรมขนาดเล็ก/สหกรณ์เป็นผู้แปรรูป
2.	เฟอร์นิเจอร์จากรากไม้	จัดตั้งเป็นสหกรณ์	วัสดุเฉพาะรากไม้ เช่น รากไม้สัก รากไม้กระถิน เป็นต้น ไม่สามารถกำหนดขนาดและรูปร่างของวัสดุได้	ชาวบ้านในพื้นที่เกษตรกรรมเป็นผู้ขายให้สหกรณ์	การผลิตในระบบอุตสาหกรรมขนาดเล็ก/สหกรณ์เป็นผู้แปรรูป
3.	พระพุทธรูปไม้	ดำเนินการด้วยช่าง จำนวน 2 คน เป็นครอบครัว	ไม้ท่อนชนิดต่าง ๆ และขนาดตามความต้องการของลูกค้า	ลูกค้าเป็นผู้จัดหาวัสดุ	ผลิตด้วยเครื่องมือที่หาได้ในท้องถิ่น ผลิตด้วยระบบหัตถกรรม/ช่างเป็นผู้แปรรูป
4.	ของตกแต่งบ้าน	กลุ่มชุมชนใกล้เคียงกับสหกรณ์ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้แต่ไม่ได้จดทะเบียนสหกรณ์	ชิ้นส่วนขนาดเล็กที่เกิดจากการทิ้งในการผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์	รับซื้อวัสดุต่อจากสหกรณ์ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก	ผลิตด้วยเครื่องมือที่หาได้ในท้องถิ่นผลิตด้วยระบบหัตถกรรม/ใช้ชิ้นส่วนที่แปรรูปแล้วจากสหกรณ์ หรือบางชิ้นส่วนช่างในชุมชนเป็นผู้แปรรูปเอง
5.	ของที่ระลึก	กลุ่มชุมชนใกล้เคียงกับสหกรณ์ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้แต่ไม่ได้จดทะเบียนสหกรณ์	ชิ้นส่วนขนาดเล็กที่เกิดจากการทิ้งในการผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์	รับซื้อวัสดุต่อจากสหกรณ์ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก	ผลิตด้วยเครื่องมือที่หาได้ในท้องถิ่น ผลิตด้วยระบบหัตถกรรม/ใช้ชิ้นส่วนที่แปรรูปแล้วจากสหกรณ์ หรือบางชิ้นส่วนช่างในชุมชนเป็นผู้แปรรูปเอง

จากนั้นผู้วิจัยทำการสรุปผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ประเภทพระพุทธรูปไม้ และเฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ ไม่สามารถออกแบบให้เป็นไปตามหลักการออกแบบได้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์พระพุทธรูปไม้ และผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ ต้องอาศัยจินตนาการ และประสบการณ์ของช่างผู้ผลิต ดังนั้น ผู้วิจัยไม่สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ทั้ง 2 ชนิดได้ จากนั้น ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกและกลุ่มผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน เป็นกลุ่มชุมชนที่อาศัยในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับสหกรณ์ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ซึ่งเป็นชุมชนเดียวกัน ลักษณะและประเภทผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับความถนัดของชาวบ้านในชุมชนนั้นว่า ต้องการผลิตภัณฑ์ใด หรือสามารถผลิตได้ทั้ง 2 ประเภท เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะผลิตภัณฑ์ พบว่า แต่ละผลิตภัณฑ์ไม่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นนอกพื้นที่ หรือแม้กระทั่งในชุมชนเดียวกัน เนื่องจากชาวบ้านจะผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากความถนัดของตนเอง รวมทั้งความเคยชิน หรือสิ่งที่ชาวบ้านเคยเห็น

นอกจากนั้น ผู้วิจัยพบว่า ในเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย มีแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นนอกเหนือจากไม้สัก เช่น การทำผ้าหมักโคลนบ้านนาต้นจั่น ซึ่งผู้วิจัยมองเห็นว่า หากชุมชนสามารถนำผ้าทอมาใช้ร่วมกับผลิตภัณฑ์ไม้สัก เช่น การใช้ผ้าทอหุ้มบางส่วนของผลิตภัณฑ์ หรือเป็นผลิตภัณฑ์ร่วมกับเฟอร์นิเจอร์ หรือการทำบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่ายเป็นชิ้นเดียว หรือเป็นชุดเพื่อเพิ่มมูลค่า ซึ่งหากมีการส่งเสริมให้นำผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จากชุมชนหันส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาใช้ร่วมกับผลิตภัณฑ์ไม้สัก จะเป็นโอกาสที่ดีที่สามารถเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ไม้สัก เป็นการขยายการมีส่วนร่วมของชุมชนหันส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืนในอนาคตอีกด้วย

6.4 ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์จากไม้สัก เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผู้วิจัยทำการสำรวจลักษณะของผลิตภัณฑ์เดิมจากชุมชนในพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย โดยกลุ่มที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน และกลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก โดยผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่สามารถนำหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ มาใช้เพื่อเพิ่มโอกาสในการผลิตรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง และสามารถนำไปเผยแพร่องค์ความรู้ต่อชุมชนต่อไป ซึ่งสามารถจำแนกประเด็นได้ตามกลุ่มผลิตภัณฑ์ ดังนี้

6.4.1 กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก พบว่า ผลิตภัณฑ์เดิมส่วนใหญ่ที่กลุ่มผู้ผลิต ผลิตขึ้นเพื่อจัดจำหน่ายเป็น เฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ จำพวกตู้เสื้อผ้า ตู้เอกสาร โต๊ะไม้สัก โต๊ะทำงาน โต๊ะอาหาร เก้าอี้ เป็นต้น และมีการตกแต่ง ลวดลาย ลงบนไม้ เพื่อนำมาประดับบนเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งอาศัยชุมชนบริเวณรอบกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก และเป็นกลุ่ม ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านและของที่ระลึก รูปแบบของเฟอร์นิเจอร์มีขนาดใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาด้านการขนส่ง ซึ่งต้องอาศัย การขนส่งหลายรอบ และขนส่งได้จำนวนน้อย นอกจากนั้นลูกค้าที่สนใจเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ไม่สามารถนำกลับไปได้เอง ดังนั้นผู้วิจัย จึงเห็นโอกาสในการออกแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก สะดวกในการขนส่ง และลูกค้าสามารถนำกลับไปได้เอง จึงนำมาทดลองออกแบบ โดยกำหนดผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทชั้นวางรองเท้า และโต๊ะพับ เป็นตัวอย่างผลิตภัณฑ์ในการ ออกแบบ

รูปที่ 4 การออกแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ประเภทโต๊ะพับ

รูปที่ 5 การออกแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ประเภทชั้นวางรองเท้า

6.4.2 กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน พบว่า ผลิตภัณฑ์เดิมส่วนใหญ่มักเป็นผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านคุ้นเคย ใช้ฝีมือ และเครื่องมือที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ผลิตด้วยรูปแบบหัตถกรรม เช่น ผลิตภัณฑ์แกะสลักมือเพื่อวางขวดไวน์ นกยูงแกะสลัก กรอบ รูป ป้ายชื่อ อุปกรณ์สำนักงาน เป็นต้น ซึ่งรูปแบบพบเห็นได้ทั่วไป มีรูปแบบการผลิตไม่ซับซ้อน แต่ไม่แตกต่างจากแหล่งชุมชนอื่น ๆ ทำให้ผู้วิจัยทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์ ผู้วิจัยศึกษารูปแบบศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุโขทัย และพบว่า ศิลปะทางสถาปัตยกรรมของอาณาจักรสุโขทัย เป็นศิลปะเฉพาะของอาณาจักรสุโขทัย คือ เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือเจดีย์ทรงดอกบัวตูม โดยมีส่วนยอดเป็นลักษณะคล้ายดอกบัวตูม มีลักษณะการย่อมุมที่ฐานและเรือนธาตุของเจดีย์ [5] การย่อมุมลักษณะนี้ผู้วิจัยจึงนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน โดยผู้วิจัยออกแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบ โคมไฟ ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น โคมไฟติดผนัง และโคมไฟเพดาน

รูปที่ 6 การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน ประเภทโคมไฟ 4 ชนิด

6.4.3 กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก พบว่า ของที่ระลึกที่ชุมชนผลิตนั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น พวงกุญแจ นกคัมม นกติดผนัง เรือสำเภาจีน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และพบว่า ชุมชนนั้นมีความภูมิใจการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ เนื่องจากอาศัยฝีมือในการทำด้วยวิธีหัตถกรรม และเป็นผลิตภัณฑ์ขนาดเล็ก ชาวบ้านให้ความคิดเห็นว่า ไม่อยากให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ต้องการการเพิ่มมูลค่าของสินค้ามากกว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า จะไม่ทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ แต่จะเน้นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกไม้สัก เช่น การเสนอแนวทางการจัดทำบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของของที่ระลึก ในรูปแบบของชุดผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิมได้ตามความต้องการ แต่สามารถเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกไม้สักได้ ด้วยบรรจุภัณฑ์และการขายเป็นชุด

รูปที่ 7 การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยบรรจุภัณฑ์

6.5 ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

หลักจากผู้วิจัยศึกษาการใช้ประโยชน์ไม้สักในการออกแบบผลิตภัณฑ์ในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน เพื่อเพิ่มองค์ความรู้จากการวิจัย คืนให้กับชุมชนในเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย ด้วยความอนุเคราะห์ด้านสถานที่ และการติดต่อประสานงานในพื้นที่ชุมชนของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โดยผู้เข้าร่วมการคืนความรู้สู่ชุมชน คือ ชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักรอบเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยในครั้งนี้ โดยองค์ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผู้วิจัยได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการใช้ไม้สักอย่างคุ้มค่า ใช้แรงงานในชุมชน รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิตได้ง่าย สะดวกในการขนส่ง สามารถเพิ่มมูลค่าเพิ่ม และเกิดผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนรอบเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย

รูปที่ 8 การบรรยายและการสาธิต เรื่ององค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์

ปัจจัยที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ นั้น ผู้วิจัยมีเจตนาที่จะถ่ายทอดให้ชุมชนรอบเขตพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย เข้าใจถึงการแข่งขันทางการตลาด และการใช้ประโยชน์จากไม้สักในระยะยาว เนื่องจากปัจจัยสำคัญในอนาคต คือ วัสดุประเภทไม้สักจะมีลดลง ไม้ที่มีความแข็งแรงนั้น จะน้อยลงเหลือไม้ที่มีอายุน้อยที่ความแข็งแรงต่ำกว่าไม้ที่ใช้ประโยชน์ได้ในปัจจุบัน เนื่องด้วยการเติบโตไม่ทันต่อความต้องการในท้องตลาด

ดังนั้น ชุมชนจะต้องเข้าใจในการนำไม้สักมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด ควรเพิ่มเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้ลักษณะของผลิตภัณฑ์นั้นมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดภาพจำของลูกค้า ประกอบกับควรบูรณาการระหว่างชุมชน เพื่อนำผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น เช่น การนำผ้าทอมาใช้ประกอบกับผลิตภัณฑ์ไม้สัก หรือห่อบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์จะสร้างมูลค่าด้วยตัวเอง ทำให้เกิดราคาที่สามารถสร้างกำไรได้เพิ่มขึ้น เพราะผลิตภัณฑ์มีลักษณะที่แตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่น ๆ และเพื่อเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบบูรณาการ เพื่อให้ชุมชนเกิดอาชีพอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

หลังจากการจัดทำเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน ผู้วิจัยได้มอบแบบร่างผลิตภัณฑ์ประเภทเฟอร์นิเจอร์ และผลิตภัณฑ์ประเภทของตกแต่งบ้าน ให้แก่เทศบาลและผู้แทนชุมชนที่เข้าร่วมเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้สัก สามารถนำแบบร่างผลิตภัณฑ์ที่ผู้วิจัยออกแบบ ไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ เพื่อเกิดประโยชน์จากไม้สัก ในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

รูปที่ 9 ผู้วิจัยมอบแบบร่างผลิตภัณฑ์ให้แก่ชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้สัก

7. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง องค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สัก ในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

7.1 ภาครัฐมีการส่งเสริมให้ชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สัก โดยเทศบาลต้องการให้ชุมชนมีอาชีพที่ยั่งยืน มีรายได้เลี้ยงครอบครัว หรือมีอาชีพเสริมซึ่งชาวบ้านมีการประกอบอาชีพหลัก โดยอาศัยความถนัดของแต่ละชุมชน

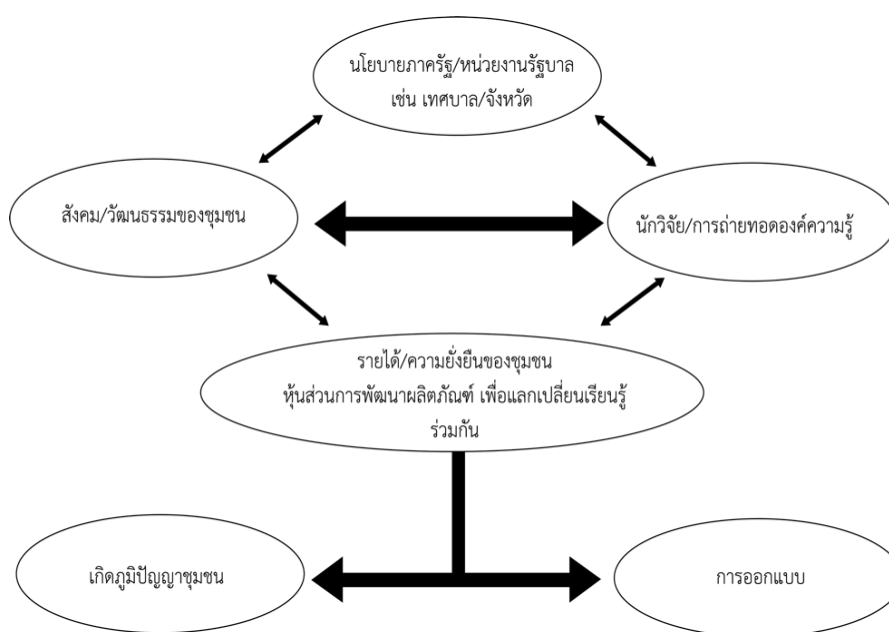
7.2 กลุ่มผู้เข้าร่วมการวิจัยมีทั้งหมด 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ได้แก่ 1. กลุ่มผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก 2. กลุ่มผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ 3. กลุ่มผลิตภัณฑ์พระพุทธรูปไม้ 4. กลุ่มผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน 5. กลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก แต่มีเพียง 3 กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ผู้วิจัยสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากไม้สัก ในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน และ 5. กลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เนื่องจาก กลุ่มผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากรากไม้และกลุ่มผลิตภัณฑ์พระพุทธรูปไม้ ผู้วิจัยไม่สามารถกำหนดลักษณะวัสดุได้ อีกทั้งยังอาศัยจินตนาการและความชำนาญของช่างมือ ในการผลิตผลิตภัณฑ์ทั้ง 2 ประเภทออกมาเป็นผลิตภัณฑ์

7.3 ผู้วิจัยศึกษาและสรุปได้ว่า องค์ความรู้ที่ควรส่งเสริมในด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สักในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ คือ ส่งเสริมให้ชุมชนผลิตรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากท้องตลาด เพื่อให้ลักษณะของผลิตภัณฑ์นั้นเกิดความแตกต่างจากชุมชนอื่น และขยายตลาดให้กับชุมชนเพื่อขายให้กับชาวต่างประเทศ ซึ่งมาท่องเที่ยวบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย รวมถึงส่งเสริมให้บูรณาการนำผลิตภัณฑ์จากชุมชนอื่นมา เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ไม้สัก เช่น การนำผ้าทอมาใช้ร่วมในการออกแบบ หรือการมีบรรจุภัณฑ์ เพื่อจัดชุดให้กับผลิตภัณฑ์

7.4 ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบผลิตภัณฑ์จากไม้สัก จำนวน 2 ประเภท คือ ประเภทเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ประเภทชั้นวางรองเท้าและโต๊ะพับ และประเภทของตกแต่งบ้าน ได้แก่ โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น โคมไฟแขวนผนัง และโคมไฟเพดาน ส่วนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผู้วิจัยไม่ได้ทำการออกแบบใหม่ แต่เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยใช้การทำบรรจุภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า

7.5 ผู้วิจัยได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยการจัดทำเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน และสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนจะต้องนำไม้สักมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพราะในอนาคตไม้สักจะโตไม่ทันกับความต้องการ ดังนั้นจะต้องใช้ไม้สักให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด ควรเพิ่มเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น การนำศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นมาใช้ร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เกิดเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เป็นภาพจำของลูกค้า รวมถึงควรบูรณาการกันระหว่างชุมชน ในการใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น มาใช้ร่วมกันเพื่อให้ผลิตภัณฑ์เกิดมูลค่าเพิ่ม เช่น ใช้ร่วมในระหว่างการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือเป็นบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

จากผลการวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยนำมาสรุปผลการวิจัยและเขียนแผนภาพ เพื่อให้เกิดแนวทางในการนำองค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์ไม้สัก ในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้ดังรูปที่ 10

รูปที่ 10 แผนภาพสรุปผลการวิจัย เพื่อเกิดองค์ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้สัก ในบริบทการออกแบบผลิตภัณฑ์

7.6 เมื่อผู้วิจัยทำการถ่ายทอดองค์ความรู้แล้ว ภาครัฐต้องเป็นผู้สนับสนุนชุมชนต่อไป หลังจากที้นักวิจัยถอนตัวออกจากพื้นที่แล้ว เพื่อให้ชุมชนนั้น เกิดการสร้างรายได้ การสร้างอาชีพ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อให้ชุมชนนั้น อยู่ได้ด้วยคามยั่งยืนต่อไป

8. อภิปรายผล

ผู้วิจัยพบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถทำได้ตามหลักการออกแบบอย่างยั่งยืน เนื่องจากนักออกแบบจะต้องคำนึงถึงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนต้องสามารถผลิตเองได้ในชุมชนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อการผลิต [6], [7] ดังนั้นนักออกแบบสามารถสร้างแนวทางเพื่อสนับสนุนการมุ่งเน้นการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่ส่งเสริมด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม และสังคมได้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการค้า แต่ออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชนก่อน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีคุณค่าทางจิตใจของลูกค้า ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนได้ [4] เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของ Saributr, Aekwuttiwongsa, Peters, และ Petsinchorn [4] พบว่า กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ คือ การออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน (Participatory design) และการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เนื่องจากเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้ผู้วิจัยและชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น แนวทางผ่านประสบการณ์ตรงกับชุมชน และระบุความต้องการการใช้ผลงานและสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการใช้งานที่แท้จริง ดังนั้นก่อนการ

ออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อส่งเสริมความยั่งยืน นักออกแบบจะต้องศึกษาวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชุมชนก่อน และสนับสนุนให้ชุมชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นผู้มีส่วนร่วม (Participant) ในกระบวนการออกแบบ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มาจากความคิดของชุมชนอย่างแท้จริง [8] สามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังได้ ดังนั้นจะเป็นการส่งต่อความยั่งยืนไปให้คนรุ่นหลังในชุมชน

นอกจากนั้นการจะใช้ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากประสบการณ์เดิมของชาวบ้าน อาจทำได้ลำบาก เนื่องจากขีดจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิตและความสามารถของช่าง หากนักออกแบบต้องการออกแบบผลิตภัณฑ์จากไม้สักที่มีความแตกต่าง อาจทำให้ชาวบ้านไม่สามารถผลิตได้ ผลิตภัณฑ์นั้นอาจไม่เป็นที่สนใจของชุมชน

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยที่ต้องการทำวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อส่งเสริมความยั่งยืน ศึกษาและต้องเข้าใจบริบท ความรู้พื้นฐาน ขีดจำกัด และอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเข้าใจประเด็นในการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนก่อน และอาศัยความได้เปรียบเชิงพื้นที่ เช่น พื้นที่ใกล้เคียงกับมรดกโลก หรือแหล่งประวัติศาสตร์ เพื่อใช้ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมในพื้นที่ในการออกแบบเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนให้กับคนในชุมชนเอง เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และส่งมอบความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง จึงจะเกิดความยั่งยืนที่แท้จริง ซึ่งการสร้างชุมชนที่ยั่งยืน จะต้องใช้เวลา ดังนั้นภาครัฐควรเป็นผู้ดูแลและสนับสนุนชุมชนต่อเพื่อให้ชุมชนนั้นมีองค์ความรู้และพัฒนาองค์ความรู้เองได้ และสามารถอยู่ได้หลังจากที่นักวิจัยและนักออกแบบออกจากพื้นที่ไปแล้ว

9.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ในอนาคต วัสดุไม้สักจะมีไม้สักที่มีความแข็งแรงน้อยลง เนื่องจากถูกตัดเพื่อนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ และการปลูกไม้สักไม่สามารถเติบโตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดได้ทัน ดังนั้น หากผู้วิจัยที่สนใจการทำวิจัยเรื่องไม้สัก ควรศึกษาการใช้ประโยชน์จากไม้สักที่มีอายุน้อย หรือไม้สักตัดสาง เพื่อนำไม้สักอายุน้อยซึ่งเป็นไม้ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ถูกตัดทิ้ง มาใช้ประโยชน์เพื่อให้วัสดุไม้สักเกิดมูลค่าสูงสุด และเกิดความคุ้มค่ามากที่สุด

2) การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรศึกษาชุมชนใกล้เคียงที่มีผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่สามารถนำผลิตภัณฑ์เหล่านั้นมาประกอบในการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อการบูรณาการแนวทางในการออกแบบร่วมกับชุมชนอื่น ๆ เพื่อให้ทุกชุมชนบูรณาการให้เกิดรายได้เพิ่ม และเป็นการสร้างอาชีพให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้นควรเร่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ และองค์ความรู้ในการบูรณาการการใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้าใจและบูรณาการการผสมผสานผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้

10. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี และเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูล การอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ การติดต่อประสานงานในพื้นที่กับชุมชน รวมถึงการให้ความอนุเคราะห์สถานที่ในการจัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน และขอขอบคุณชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้สักทุกกลุ่ม ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้าร่วมในการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] Peters, S. (2007). **Human and Design**. Bangkok: Odeone Store. 2-4. (in Thai)
- [2] Saributr, U., Saributr, A., & Petsinchorn, A. (2017). "Community Product Design from Teak Wood in World Heritage Site Sukhothai Province." **DRLE 2017 Proceeding**. 7, 444-452. (in Thai)
- [3] Saributr, U., & Peters, S. (2012). "Design Research for Enabling Sustainable Community Development." **Humanities and Social Sciences Review**. 1(2), 335-339.
- [4] Saributr, U., Aekwuttiwongsa, S., Peters, S., & Petsinchorn, A. (2014). "Participatory Design Research Strategies and Approaches for Cultural Heritage Safeguarding: a Case Study of Communities in World Heritage Sites in Sukhothai Province." **DRLE 2014 Proceeding**. 4, 353-362. (in Thai)

- [5] Cha-umngarm, W. (2015). “Futher Research into the Lotus-bud Style Chedi of Thailand.” **Damrong Journal**. 14(1), 149-168. (in Thai)
- [6] Walker, S. (1998). “Experiments in Sustainable Product Design.” **The Journal of Sustainable Product Design**. 7, 41-50.
- [7] Charter, M., & Tischner, U. (2001). **Sustainable Solution: Developing Products and Services for the Future**. Sheffield. UK: Greenleaf Publishing. 118-138.
- [8] Wanichakorn, A. (2016). **Local Product Design**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. 57-61. (in Thai)